

Proč upravili Reportáž?

Vzdělávací cíl: Žáci porozumí důvodům, proč cenzori vypustili části Fučíkova svědectví v Reportáži.

Klíčová slova: důsledky druhé světové války, propaganda, umění, vztah k minulosti, porovnáváme zdroje

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ A ANALÝZA FAKSIMILE (10 min.)

Četba faksimile učebnice a zapisování informací do portréту J. Fučíka.

Žáci pátrají v učebnici vlastivědy pro 4. třídu ZŠ z roku 1952 po informacích o Juliu Fučíkovi. Učebnice se používala povinně na všech ZŠ. Z textu čerpají informace, aby porozuměli dobovému kontextu vnímání Reportáže. Měli by se seznámit se základní linií Fučíkova života: byl to komunistický novinář, zapojil se do odboje, byl zatčen, nepromluvil a neznadil, napsal ve vězení Reportáž, byl popraven, dobové mládeži je vydáván za vzor. Učitel podněcuje kritický odstup od pramene: Můžeme učebnici z roku 1952 ve všem důvěřovat? Které informace vyznívají nedůvěryhodně?

2 SROVNÁNÍ VERZÍ TEXTU (10 min.)

Četba a srovnání faksimile dvou různých vydání Reportáže, psané na oprátce, z roku 1953 a 1995. Zakreslování rozdílů.

Žáci by při srovnání verzí měli postřehnout, že byla z knižního vydání Reportáže vypuštěna podstatná část ze závěru od pasáže: „Teď snad potřebuje vysvětlení, proč já sám po nějaké době jsem začal postupovat poněkud jinak...” po „...i má hra se chýlí ke konci.“ Mohli by s pomocí kreslení tuto pasáž vyznačit. Byla vypuštěna již z prvního vydání Reportáže v roce 1945. Fučík zde vysvětluje, jak a proč vypovídal. Problematizuje se tedy obraz hrdiny, který podle učebnice nepromluvil a neznadil.

Kompletní a komentovaná verze Reportáže, psané na oprátce vyšla až v roce 1995.

3 ČETBA TEXTU A OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ (5 min.)

Četba části závěru Reportáže, psané na oprátce, která byla ve starším vydání vypuštěna. Označování pasáží, které obsahují, co Fučík vypověděl a proč.

Žáci se s pomocí označování pasáží snaží o hlubší analýzu vypuštěného textu. Při výběru pasáží souvisejících s otázkou: „Co jsem řekl?“ by měli žáci postřehnout nejednoznačnost Reportáže. Fučík hovoří o „senzaci“ a „vidině“, kterou nabídl gestapu, aniž by ji konkretizoval: „Očekávali ode mne senzaci. Dal jsem jim ji tedy.“ Odkazuje se na protokol. (i) Učitel může doplnit informace, že Fučík gestapu přislíbil informace o předním komunistickém odbojáři Janu Švermovi, přičemž však věděl, že není v protektorátu.

V souvislosti s otázkou: „Proč jsem vypovídal?“ mohou žáci zmínit řadu pasáží. Fučík argumentuje Klecanovou výpovědí: „Ale Klecan mluvil.“ Dále si klade otázky, zda mohl další odbojáře ochránit mlčením, a dochází k závěru, že mluvení bude efektivnější: „Mohl jsem je zachránit svým mlčením?“ Fučík zdůvodňuje rozhodnutí mluvit svou znalostí praktik gestapa: „Bylo třeba začít hrát vysokou hru. Ne o sebe – to bys musil hned prohrát –, ale o jiné.“ Konečně své mluvení zdůvodňuje úspěchem hry: „Dali pokoj české inteligenci.“ a zároveň odmítá případné nařčení, že vše dělal, aby si prodloužil život: „Že jsem tím oddalil svou smrt, že jsem tím získal čas, který by mě snad mohl pomoci, byla odměna, s níž jsem nepočítal.“

4 ANALYTICKÁ TABULKA (5 min.)

Kontrola a případné doplnění vyznačených pasáží v tabulce.

5 INTERPRETACE PRAMENŮ (10 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy a srovnání obou textů odpovídají do textových polí na otázky: ? Jak Fučík vysvětluje, že promluvil při výslechu?
? Proč byla tato část vypuštěna ze všech vydání Reportáže psané na oprátce v letech 1945–1989?

V první otázce shrnou žáci výsledky své analýzy z předchozích kroků. Mohou parafrázovat některé z Fučíkových argumentů: chtěl aktivně chránit českou inteligenci, mluvil již jeho společník Klecan, dobře znal poměry na gestapu.

Druhá otázka je náročnější. Žáci v ní musí zohlednit širší kontext a zejména význam Fučíkova kultu v době komunismu. Potřebné informace mohli nalézt v ukázce v učebnici, kde jsou návodné zejména otázky na konci látky. S pomocí tohoto zdroje, případně s podporou učitele či dalších externích zdrojů (internet) mohou dojít k řadě závěrů. Předpokládáme argument, že komunistický režim potřeboval černobílého hrdinu, který nepromluvil a nezahlasil. Chtěli, aby Reportáž vyzněla jednoznačně oslavně. Podobně mohou argumentovat, že režim se snažil informaci utajit, aby lidé nevěděli, že komunistický odbojář zradil.

V cvičení nejde o konkrétní „správnou“ odpověď, ale spíše o schopnost žáků argumentovat na základě analýzy textu.

Další možnosti zapojení do výuky:

- Lze navázat reflexí role hrdinů v kulturní paměti. Můžeme předpokládat, že dnešní žáci Fučíka znát příliš nebudou. Můžeme se jich ptát na další národní či jiné hrdiny a srovnávat je s Fučíkem.*
- Téma má vazbu na rodinnou paměť. Prarodiče žáků zažili období, kdy byl Fučík pevnou součástí vzdělávání a veřejné politiky paměti. Žáci od nich mohou získat čtenářské reflexe, vzpomínky na podoby fučíkovského kultu atp.*
- Reportáž, psaná na oprátce má přesah do hodin českého jazyka a literatury. Učitelé mohou rozvinout mezipředmětovou spolupráci. Pokud budou žáci číst Reportáž, mohou ji srovnávat s jinými příklady svědectví z vězení a války (např. Deník Anne Frankové) či sledovat její ohlasy v české kultuře (např. Žert Milana Kundery).*